
Asianro 785/02.05.02/2016

§ 5

Varsinais-Suomen lapsi- ja perhepalvelujen kehittäminen 2017 - 2018: Lupa auttaa! -hankkeen tulokset

LAPE-muutosagentti Mikko Hulkkonen:

Lasten ja perheiden palvelujen uudistaminen lähti hyvin käyntiin Varsinais-Suomen kuntien yhteisessä Lupa auttaa! -hankkeessa. Hanke toteutti vuosina 2017–2018 Lapsi- ja perhepalvelujen (LAPE) muutosohjelmaa kaikissa Varsinais-Suomen 27 kunnassa. Hankkeen hallinnoijana toimi Raision kaupunki.

Lupa auttaa! -hankkeen strategia oli kaksitahoinen. Yhtäältä hankkeessa tehtiin maakunnallista kehittämistyötä ja haettiin maakunnallisia ratkaisuja lapsi-perhepalvelujen järjestämiseen. Toisaalta tehtiin kuntakohtaista kehittämistyötä kuntien esittämien tarpeiden mukaan. Hankkeen asiakkaana olivat kaikki Varsinais-Suomen kunnat, jotka pystyivät tilaamaan hankkeen kotisivulta haluamansa ja tarvitsemansa kehittämisspaketit.

Hankkeen toimintalogiikka ja kaksitahoinen strategia osoittautuivat viisaiksi valinnoiksi. Kehittämisten palvelupakettien muotoilu ja niiden tarjoaminen kunnille mahdollisti tuloksekkaan työn erityisesti niiden kuntien kanssa, jotka olivat halukkaita ja valmiita kehittämään hankehenkilöstön tuella omia palvelujaan ja omaa toimintaansa. Aktiivisen viestinnän ja markkinoinnin avulla kehittämisen palvelupaketeista tiedotettiin kuntia tasapuolisesti. Hanketyöskentely sekä kuntatasolla että maakuntatasolla varmisti sen, ettei hanketyö ole ollut sote-uudistuksesta riippuvaista ja maakunnallisiakin tuloksia saatiin aikaan sote- ja maakuntauudistuksen viivästymisestä huolimatta.

Lupa auttaa! -hankkeen muutostyö kohdistui neljään kehittämissosioon:

- a) perhekeskustoimintamallin kehittäminen ja käyttöönotto,
- b) erityis- ja vaativan tason palvelujen kehittäminen,
- c) lapsen oikeuksia ja tietoperusteisuutta vahvistava toimintakulttuurin muutos sekä
- d) varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tukena.

Hankkeen loppuraportissa (liite) on listattu hankkeen konkreettiset tulokset yksityiskohtaisesti – ja napakammin ne on kerrottu hankkeen ”loppuvideossa”, joka löytyy osoitteesta https://www.youtube.com/watch?v=-c_9gVmBTDs.

Maakunnallisen kehittämiss- ja valmistelutyön keskeisemmät tulokset

- Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämiseen luotiin maakunnallinen verkostorakenne. Aiemmin jokaisessa 27 kunnassa lapsiperhepalveluja on kehitetty enemmän tai vähemmän yksin. Nyt joka kunnassa toimii monialainen LAPE-ryhmä ja maakunnan LAPE-ryhmä koordinoi kehittämistä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämissuunnitelman avulla.
- Lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveystalveluista tehtiin maakunnalliset palvelukuvaukset, joissa määriteltiin palvelukokonaisuuteen kuuluvien palvelujen sisältö, palvelujen tarve, kustannukset sekä saatavuus ja saavutettavuus. Palvelukuvaukset ovat osa maakunnan ns. järjestämisen käsikirjaa.
- Maakunnallisen perhekeskuksen toimintamalli määriteltiin ja luotiin sille laatuksiteerit kansallisten linjausten perusteella. Perhekeskus on palvelupiste, mutta se on myös verkkopalvelu, johon on koottu perheille tarjolla olevat sähköiset palvelut. Samalla perhekeskus on myös verkosto, joka kokoaa yhteen kaikki perheille tarkoitetut julkisen ja kolmannen sektorin palvelut.
- Lasten, nuorten ja perheiden palveluverkon nykytila selvitettiin ja kerättiin toimipisteiden tiedot päivittyvään palvelukarttaan sekä alustavaan palveluverkkoselvitykseen.
- Kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevien lasten ja perheiden kuntoutukseen suunniteltiin uusi ylimaakunnallinen palvelukokonaisuus. Vaativimmat asiakastilanteet vaativat erityisosaamista, jota kunnissa ei tällä hetkellä riittävästi ole. Jatkossa tämä osaaminen on suunniteltu löytyvän Länsirannikon yhteisestä Osaamis- ja tukikeskuksesta (liite), joka kantaa vastuun näiden lasten, nuorten ja perheiden kuntoutuksesta.
- Lastensuojelun kehittämissuunnitelmat koottiin yhteiseen lastensuojelun käsikirjaan, lastensuojelun systeemisen mallin koulutuksesta tehtiin maakunnallinen hankesuunnitelma ja lastensuojelun huippuyksiköstä tehtiin kehittämissuunnitelma tulevia rahoitushakuja ja yliopiston kehittämistoimintaa varten.
- Maakunnallisesta perheoikeudellisesta yksiköstä tehtiin kehittämssuunnitelma ja sen palveluista prosessikuvaukset, joita voidaan hyödyntää yksikön perustamisessa ja nykyisten palvelujen kehittämisessä.

Kuntakohtaisen kehittämisen keskeisimmät tulokset

Kuntakohtainen kehittäminen perustui hankesuunnitelman ja kuntien omien palvelutilausten lisäksi annettuihin palvelulupauksiin. Hanke onnistui lunastamaan palvelulupauksensa ja tavoitteensa arvioiden mukaan hyvin. Toteutuneet palvelulupaukset olivat:

- Muutetaan palveluasennetta: On lupa auttaa!
- Perhekeskustoimintamalli otetaan käyttöön.
- Palveluihin on olemassa yksi yhteinen yhteydenottokanava, Pyydä apua -nappi.
- Kirjastoista voi lainata perhepalveluja.
- Lastenlääkärit jalkautuvat maakuntaan.
- Päiväkodeista ja kouluista saa apua.
- Lastensuojelu toimii näyttöön perustuvalla tavalla.
- Erityis- ja vaativien palvelujen organisoinnille on olemassa selkeä suunnitelma.

Konkreettiset toimenpiteet palvelulupausten lunastamiseksi on esitetty hankkeen nettisivuilla (<https://www.lupaauttaa.fi/lupa-auttaa-hanke/>). Keskeisimpiä tuloksia olivat seuraavat:

- Palveluasenteen kehittämiseksi Lupa auttaa! -hanke teki poikkeuksellisen paljon vaikuttamisviestintää. Monikanavaisen viestinnän ensisijaiseksi kohderyhmäksi määriteltiin lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevät ammattilaiset, viranhaltijat ja päättäjät. Viestinnän muotoina olivat hankkeen nettisivut, Twitter, Facebook, Youtube-videot, uutiskirjeet, mediatiedotteet. Jokaiseen 43 670 varsinaissuomalaiseen lapsiperhetalouteen postitettiin Lapsiperhepalvelut N-Y-T! -lehti. Lupa auttaa! -hankkeessa rekrytoitiin myös 268 vapaaehtoista Salaista agenttia ja noin 40 skidiagenttia, joita hyödynnettiin hankkeen aikana monin tavoin esim. suunnittelu- ja valmistelutyössä. Palveluasenteen Boot Camp-valmennussarja toteutettiin yhteistyössä V-S KomPASSin (I & O -kärkihanke) kanssa. Hankesuunnitelmassa mainittu matalan kynnyksen hyvien käytäntöjen tori toteutettiin kuvaamalla Ihmevideoita (37 kpl). Lisäksi tuotettiin ns. palveluasennevideo ja hankkeen aikaansaannokset yhteen kokoava päätösvideo. Koulutuksia ja valmennuksia järjestettiin hankkeen aikana useita satoja.
- Perhekeskustoimintamallin levittämiseksi maakunnassa käynnistettiin pilotteja seutukunnittain tai kuntakohtaisesti: Turun monitoimikeskukset, Loimaan seutukunnan pilotti, Lieto, Raisio, Kaarina, Laitila, Salon seutu, Vakka-Suomen alueen pilotti (Uusikaupunki, Laitila, Pyhäranta, Kustavi, Taivassalo, Vehmaa). Perheiden palvelujen karttapalvelu (<https://www.varsinais-suomenperhekeskus.fi>), nykytilakartoitus ja eri skenaarioiden mukainen palveluverkkoanalyysi on tehty Lupa auttaa! -hankkeen aikana. Maakunnan nykyiset perhekeskuspalvelut koottiin yhteisen pilottisivuston alle. Eroperhepalvelujen kehittämisessä tehtiin eropalvelukartat kuntien käyttöön.
- Pyydä apua -nappia, jossa lapsiperheet voivat yhdellä yhteydenotolla saada neuvoja ja palveluohjausta, jatkokehitettiin ja levitettiin maakunnan kuntiin, ja hanke vastasi ensivaiheen kontaktien hoitamisesta.

Pyydä apua -nappi toimii samalla palveluprosessilla nyt 18 kunnassa, lähitulevaisuudessa 22 kunnassa. Hankkeen aikana otettiin käyttöön neuvolan terveydenhoitajien ylläpitämä chat-palvelu, johon Lupa auttaa! -hanke on järjestänyt tekniikan, käyttöönottokoulutuksen ja -tuen. Lastensuojelun sijaishuollossa olevien lasten ja sosiaalityöntekijöiden välisen yhteydenpidon parantamiseksi pilotoitiin sähköisten tablettien ja etäyhteyden käyttöä. Lisäksi päiväkodeissa kokeiltiin lapsilla kiusaamista ehkäisevää tunnekasvatuksen sähköistä palautejärjestelmää. Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöjen hallinnoiman hakukone Hakulaarin (<http://www.hakulaari.fi>) toimintaa kehitettiin hankkeen aikana käyttäjäystävällisemmäksi.

- Palvelujen jalkautumista edistettiin monella eri sektorilla. Kouluille jalkautuvia psykiatrisia sairaanhoitajien toimintamalli levisi mm. Turun kaupungin ja Vsshp:n yhteistyönä. Lastenlääkärit olivat jalkautuneena seutukunnissa osana syntyvää perhekeskusverkostoa, perhetyö oli kehittämistyön myötä saatavissa päiväkodeista useassa kunnassa ja kirjastoihin jalkautui palveluohjausta mm. Turussa. Järjestöjen Perhelinjabussin kanssa jalkautettiin perheneuvolan ja sosiaalityön palveluja maakuntaan. Osana erityis- ja vaativien palvelujen kehittämistä pilotoitiin jalkautuvaa osaamistiimimallia vaativien huolto- ja tapaamisriitojen hoitamiseen.
- Koulujen ja varhaiskasvatuksen kehittämistä tehtiin ns. päiväkotia ja koulu hyvinvointiyhteisöinä -viitekehityksen mukaisesti. Varhaiskasvatukseen jalkautuvaa perhetyötä edistettiin useassa kunnassa. Koulujen kehittämiskokonaisuudessa oli mukana 18 kuntaa ja pilotteja on käynnistetty yli 25. Näiden pilottien kehittämissuunnitelmat on mallinnettu ja ne ovat hyödynnettävissä laajemmin verkkoympäristössä.
- Lastensuojelun kehittämistä tehtiin monella tavalla. Systemiseen malliin orientoiviin koulutuksiin osallistui laaja joukko (yli 1000 työntekijää) 18 kuntien sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen henkilöstöä. Kuuteen lastensuojelun toimintayksikköön tehtiin lastensuojelun katsastus, ja kehitettiin laadun arviointiin uudenlainen toimintamalli. Jokaiselle aloittelevalle lastensuojelun sosiaalityöntekijälle järjestettiin mentori, ja järjestettiin tuotekehittämisen erikoisammattitutkintoon johtava koulutus. Osana lastensuojelun hankinnan uudistamista tehtiin selvitys kumppanuuspohjaisten mallien hyödyntämisestä, käynnistettiin keskustelu maakunnallisten lastensuojelun palveluorganisaatioiden perustamisesta sekä järjestettiin käyttöön otettavaksi lastensuojelun hakupalvelu.
- Erityis- ja vaativimpien palvelujen kehittämisessä tehtiin suunnitelma Osaamis- ja tukikeskuksesta(OT), joka on uusi lasten, nuorten ja perheiden vaativien sosiaali- ja terveystalvelujen yhdistävä palvelurakenne. Useiden eri palvelujen käyttäjien tilannekuvan luomiseksi kehitetty monitoimijamallia, jota on tarkoitus juurruttaa ja kehittää maakunnalliseksi käytännöksi. Lupa auttaa! -hankkeen aikaan koulutetut (n.

120 kpl) Luotsit huolehtivat oman ammattiryhmänsä väkivallan ehkäisytyön osaamisesta mm. kouluttamalla ja päivittämällä toimipaikkakohtaisia ohjeita. He huolehtivat siitä, että kaikilla lähisuhdeväkivaltaa työssään kohtaavilla ammattilaisilla on riittävästi tietoa väkivallan tunnistamisesta, turvallisuuden ja turvattomuuden puheeksi ottamisesta sekä toimintamalleista eri tilanteissa.

Tulosten juurruttaminen ja jatkokehittämisen tarpeet

Vuodeksi 2019 sosiaali- ja terveysministeriön rahoituksella jokaiseen maakuntaan on palkattu muutosagentti, jonka tehtävänä on lapsiperhepalvelujen kehittämisen kokonaiskoordinaatio ja sote- ja maakuntauudistuksen mukainen valmistelutyö lasten, nuorten ja perheiden palvelujen palvelukokonaisuudessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella viiteen suurimpaan kaupunkiin on lisäksi palkattu sivistystoimen kunta-agentti, jonka tehtävänä on koordinoida sivistystoimen ja sote-palvelujen rajanpintaan kuuluvia kehittämistoimenpiteitä. Varsinais-Suomessa muutosagentin toimintaa hallinnoi Raision kaupunki ja kunta-agentin toimintaa Turun kaupunki. Kunta-agentin toiminta-alueena on koko länsirannikko.

Hankkeen valmistelutyö tulee osaksi maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämissuunnitelmaa sekä hyödynnettäväksi mahdollisissa maakunnallisissa uudistuksissa. Maakunnan LAPE-ryhmä, samoin kuin kuntien LAPE-ryhmät jatkavat toimintaansa, ja niiden ohjaukseen ja tukeen tullaan tuottamaan yhteistä valmennusta. Kansallisesti maaliskuussa 2019 käynnistyy ns. LAPE-Akatemia-toiminta maakuntien sivistys- ja sote-johdon ja päättäjien valmentamiseksi.

Kansallisesti rahoitettu koordinaatioresurssi ei kuitenkaan riitä lasten ja perheiden palvelujen uudistusten juurruttamiseen ja käyttöönottoon ja se tarvitsee tuekseen maakunnan omaa kehittämistoimintaa. Uudistusten loppuun vieminen ja juurruttaminen edellyttäisivät vielä maakunnallista koordinoitihanketta, joka kohdistuisi 1) perhekeskustoimintamallin jatkokehittämiseen, 2) erityis- ja vaativan tason palvelujen kehittäminen sekä 3) lastensuojelun kehittämiseen ja maakunnallisten palvelujen valmisteluun. Mikäli maakuntauudistus ei etene nopeasti, hanke tulisi rahoittaa kuntien omalla rahoituksella.

Liitteet

- 1 Loppuraportti_LAPE_Varsinais-Suomi.pdf

Päätösehdotus

Sosiaali- ja terveysjohtaja Juha Sandberg

Sosiaali- ja terveystalvelujen lautakunta merkitsee hankkeen loppuraportin tiedokseen ja toteaa hankkeen päättyneeksi.

Päätös

Sosiaali- ja terveystalvelujen lautakunta hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

